

مقاله پژوهشی

تبیین نقش مکان‌های سوم در پایداری اجتماعی شهر اصفهان

هاجر ناصحی^۱، حمید صابری^{۲*}، صفرقاند رحمتی^۳، احمد خادم الحسینی^۴

۱- دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران.

۲- استادیار مرکز تحقیقات گردشگری، گروه جغرافیا، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران.

۳- دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

۴- دانشیار مرکز تحقیقات گردشگری، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران.

(دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۲۰، پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۵)

چکیده:

مکان‌های سوم به عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای حوزه عمومی، مکان‌های عمومی و جذابی هستند که به زندگی غیررسمی شهروندان معنا می‌دهند. این پژوهش به لحاظ هدف توسعه‌ای - کاربردی و از لحاظ روش‌شناسی توصیفی - تحلیلی مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی‌های میدانی است. جامعه آماری این پژوهش کلیه ساکنان مناطق (۳، ۴، ۶، ۸ و ۹) شهرداری شهر اصفهان هستند. به علت محدودیت در توزیع پرسشنامه بین تمامی افراد جامعه آماری از روش نمونه‌گیری استفاده گردید به گونه‌ای که ۳۷۵ نفر از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. برای دستیابی به اهداف تحقیق، شاخص‌های ۱۶ گانه شامل (مکان‌های سوم، دسترسی، دعوت‌کنندگی، پویایی و سرزندگی، آسایش و امنیت، انعطاف‌پذیری، عملکرد، فرم، معنا و محتوا، پایداری اجتماعی، امنیت اجتماعی، تعامل اجتماعی، عدالت اجتماعی، مشارکت اجتماعی، حس‌تعلق اجتماعی و هویت اجتماعی) استخراج شد. برای کشف روند الگو جهت طبقه‌بندی شاخص‌های پایداری و نقش مکان‌های سوم بر آن‌ها از آزمون-های T تک نمونه‌ای، همبستگی پیرسون، و آزمون فریدمن استفاده شد. نتایج نشان داد که وضعیت شاخص‌های ۱۶ گانه پایداری مکان‌های سوم؛ مناطق منتخب در سطح شهر اصفهان وضعیت نسبتاً مناسبی می‌باشد و شاخص عملکرد بیشترین تاثیر را بر پایداری اجتماعی مکان سوم داشته است. نتایج پراکندگی شاخص‌های کلان در بخش مکان‌های سوم به عنوان مقادیر خروجی به صورت خوشه‌ای تثبیت و دارای یک خودهمبستگی فضایی مثبت (الگوی متمرکز) بودند به گونه‌ای که بین مناطق مختلف شهری بالاترین میزان پایداری اجتماعی مکان‌های سوم مربوط به مناطق ۳ و ۴ شهری و پایین‌ترین میزان پایداری اجتماعی نیز مربوط به مناطق ۶ و ۸ شهری بوده است که این خود به خود ارتباط مستقیمی با میزان جمعیت و سطح سرانه‌های موجود با توجه به حجم جمعیت، مساحت، طول شبکه معابر و متوسط تولید پسماند و همچنین مساحت پارک‌های شهری در سطح مناطق منتخب شهر اصفهان را دارا می‌باشد.

واژگان کلیدی:

تبیین، مکان‌های سوم، پایداری، اصفهان، شاخص اجتماعی

بدون شک، بحث از پایداری و توسعه پایدار بدون توجه به شهرها و شهرنشینی بی‌معنی خواهد بود. شهرها به عنوان عامل اصلی ایجاد کننده ناپایداری در جهان به شمار می‌روند (بزی و همکاران، ۱۳۹۱). زیرا ویژگی عصر ما، شهرنشینی، افزایش جمعیت شهرها و به تبع آن توسعه شهرهای کوچک و بزرگ است. به طوری که طی دوره ۱۹۹۰ تا ۲۰۳۰ جمعیت نواحی شهری تا حدود ۳/۳ میلیارد نفر رشد خواهد کرد که از این تعداد، ۹۰ درصد در نقاط شهری کشورهای در حال توسعه خواهد بود (اسماعیل‌زاده، ۱۳۹۸) (Umberto Pisano at al, 2014). مهم‌ترین دغدغه‌ای که موجبات تعمق و توجه جدی صاحب نظران و برنامه‌ریزان شهری را به سوی مفهوم توسعه پایدار شهری جلب نموده، واقعیت رشد شتابان شهرنشینی در جهان امروز (Umberto Pisano at al, 2014) و تداوم آن در آینده از یکسو و رشد حیرت آور چشمگیر کلان شهرها به ویژه در کشورهای در حال توسعه و پیامدهای زیان‌بار آن برای ساکنان این مناطق می‌باشد (رهنمایی و همکاران، ۱۳۸۵)؛ مفهوم توسعه پایدار تاکنون به شیوه‌های گوناگون در قالب مفاهیم متنوعی به کار برده شده است اما محوری‌ترین ایده، مربوط به کمیسیون جهانی توسعه و محیط‌زیست بوده که در سال ۱۹۸۷ بیان شده است (امان‌پور و همکاران، ۱۳۹۶). بر اساس این تعریف، توسعه‌ای پایدار است که بتواند احتیاجات نسل حاضر را بدون فدا کردن توانایی نسل‌های آینده برای برآورد سازی نیازمندی‌هایشان تأمین کند (Yu, 2017). در ایران فرایند توسعه شتابان و بدون برنامه‌ریزی و ملاحظات کانون‌های شهری؛ با سهم‌برداری از منابع، نابودی اراضی حاشیه‌ای، باغات، جنگل‌ها، ایجاد کاربری‌های ناسازگار و در نهایت، آلودگی آب، هوا، خاک و... را در سطح گسترده بر چهره محیط‌های شهری می‌توان دید، که سبب برهم خوردن تعادل اکوسیستم‌های طبیعی شده است (برزگر و قربانی، ۱۳۹۸). ایران همواره در طی تاریخ محل بسیاری از تنش‌ها و ناپایداری‌ها و تغییرات بنیادین بوده است؛ به گونه‌ای که سر آغاز بسیاری از این جنبش‌ها در قلب سکونت گاه‌های شهری به عنوان قلب تپنده هر بخش از کشور تجمع یافته است. مکان‌های سوم به عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای حوزه عمومی در سطح شهرها به عنوان مکان‌های جذابی هستند که به زندگی ساکنان شهری معنا می‌دهند. این مکان جزو مهمی از عرصه‌های همگانی شهرها بشمار می‌روند که در سطوح مختلف از سطح شهر تا سطح واحدهای همسایگی ساختارهای اجتماعی را بازتعریف می‌کنند. این مکان‌ها پذیرنده انواع ارتباط‌ها، برخوردها و فعالیت‌ها هستند و افراد را بدون در نظر گرفتن درجات و طبقات اجتماعی و تفاوت‌های قومی، نژادی و ... گرد هم می‌آورند. بدین ترتیب تأثیر زیادی بر زندگی اجتماعی دارند. در شرایطی که باید کلیه تلاش‌ها در جهت سالم نگهداشتن محیط در فرایند توسعه پایدار متمرکز شود، عدم توجه به ملاحظات اجتماعی حاصله از نقش مکان‌های سوم در توسعه و نیز در برنامه‌ریزی‌ها موجب بروز بحران‌های متعددی در عرصه‌های شهری گردیده است (بهزادپور و همکاران، ۱۳۹۸). کلان شهر اصفهان از آن جهت به عنوان قلمرو پژوهش حاضر برگزیده شده است؛ که بر اساس آمار و اطلاعات موجود در حوزه‌های مختلف مؤثر بر پایداری شهری، فاصله قابل ملاحظه‌ای را با استانداردهای جهانی دارا است. از طرف دیگر عدم قانون‌گرایی

در محلات، احساس عدم امنیت و اعتماد فردی و گروهی، عدم وجود ارتباطات اجتماعی مؤثر، نبود مشارکت جمعی، کم توجهی به تأثیر هویت فرهنگی در کیفیت بخشی زندگی جمعی، عدم وجود تفکر همگرایی فرهنگی اجتماعی، شرایط محلی نامناسب فرهنگی اجتماعی، عدم وجود رضایت کلی از شرایط زندگی و محیط اجتماعی محله، تفاوت مکانی مناطق و محلات از رویکردها و ادراکات متفاوت فردی و جمعی (فرهنگ توسط شهروندان) و عدم بومی سازی افراد در زمینه کیفیت زندگی و ... توجه به این رویکرد و بررسی و تبیین نقش مکان‌های سوم در پایداری اجتماعی شهر اصفهان را گریز ناپذیر کرده است. مسأله اصلی این است که مکان‌های سوم که در سطح شهر اصفهان قرار دارند تا چه حد باعث افزایش پایداری اجتماعی شده‌اند؟ بنابراین در این مقاله سعی در بررسی ویژگی‌ها و ابعاد مکان‌های سوم، و میزان پایداری اجتماعی و در نهایت تبیین نقش مکان‌های سوم بر پایداری اجتماعی شهر اصفهان خواهیم داشت.

مبانی نظری تحقیق

مفهوم شناسی پایداری شهری: پایداری شهری مفهومی است که در پی طرح توسعه پایدار به عنوان پارادایم جدیدی در جهان مطرح گردید و در بر گیرنده تعامل عوامل محیطی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی است (جوان مجیدی و همکاران). نظریه پایدار شهری در برآورد گفتگوی طرفداران محیط‌زیست درباره مسائل محیط‌زیست شهری است که به دنبال رویکرد توسعه پایدار برای حمایت از منابع محیطی ارائه شد (عامری سیاهویی و همکاران، ۱۳۸۹). پایداری شهر عبارتست از میزان مقاومت عناصر کالبدی در مقابل فرسودگی و زوال و دارا بودن توانایی فعالیت طی دوره طولانی (دویران، ۱۳۹۹) جهت استقرار پایداری مدنظر باید علاوه بر رسیدگی به امور طراحی و معماری در مقیاس‌های مربوطه، با استراتژی‌های مناسب در نحوه توزیع و پراکنش فضاها و کاربری‌ها در سطح شهرها، مناطق و محلات شهری متناسب با شرایط وضع موجود هر منطقه و چشم‌اندازهای مورد نظر پرداخت (حافظی و همکاران، ۱۳۹۸).

مکان‌های سوم شهری: در بیشتر فرهنگ‌های غربی، وجود بعضی مکان‌ها به گونه‌ای سنتی که در آنها تعاملات و روابط اجتماعی غیررسمی جریان دارد؛ معمول می‌باشد. مناطق باز مفهومی می‌باشد که اولین بار جهت توصیف این گونه مکان‌ها بیان شد (گافمن ۱۹۶۳). مفاهیمی دیگر همچون: مناطق ترکیبی (Lofland ۱۹۹۸) و مکان‌های سوم (اولدنبرگ ۱۹۸۹)، یا تغییرات، فضاها (مجرمانه Shields ۱۹۹۱؛ Zukin ۱۹۹۱) و فضاها (شل Franck and Stevens ۲۰۰۷)؛ با وجود تفاوت‌های بسیار دارای ویژگی‌هایی مشترک از لحاظ اجتماعی که اغلب با ویژگی‌های فضایی مرتبط‌اند؛ همچون خروج عمیق از خانه و محل کار، فراگیری و رفاه اجتماعی، پذیرایی از طیف وسیع و متنوعی از کاربران، تعلیق هنجارهای اجتماعی، و ... می‌باشند (Childs, Mark & Iryna Kuksa, 2014)، اصطلاح مکان سوم اولین بار توسط ری اولدنبرگ جامعه شناس آمریکایی در کتاب «مکان خوب بزرگ» در دهه ۱۹۹۱ به کار رفت، به عنوان مکانی برای پناه بردن از خانه و کار لقب گرفت.

نظریات مطرح در مورد مکان‌های سوم شهری را به ترتیب زمانی می‌توان به صورت زیر تقسیم کرد:

الف) نظریات مرتبط با مفهوم فضاهای سوم، که اندیشمندانی همچون ادوارد سوچا، هومی بابها، هنری لوفر (ماتریالیسم دیالکتیکی) به بسط و گسترش آن پرداخته‌اند.

ب) نظریه هتروتوپیا، یا دگر مکان‌ها که توسط فوکو مطرح گردید و ادوارد سوچا نیز آن را در راستای مفهوم فضاهای سوم مطرح و گسترش می‌دهد.

ج) نظریه مکان سوم، که نظریه پرداز اصلی آن ری الدنبرگ می‌باشد.

فضاهای باز عمومی همواره جزء اصلی توسعه پایدار شهری محسوب می‌شوند که مزایای متعددی را ارائه می‌دهند، که عدم آگاهی از این مزایا موجب استفاده نادرست از فضاهای عمومی و مکان‌های سوم شهری می‌گردد (Minsun Kim & et al, 2018). مکان سوم در مقابل خانه یا محل کار، جایی است که مردم می‌توانند به صورت منظم در آن حضور یابند و با آشنایان، همسایه‌ها، و حتی غریبه‌ها ارتباط برقرار کنند (Mehta and Bosson, 2010)، و به مثابه محل اجتماع؛ توسط عواملی همچون تعاملات اجتماعی و شبکه‌ها، در تعیین الگوهای انسجام و مشارکت در فرآیندهای اجتماعی تأثیر بسزایی دارند (Tyler & Moench, 2012). خصوصیات مهم مکان‌های سوم که سبب افزایش تعاملات اجتماعی می‌گردند عبارتند از: موقعیت، طراحی فیزیکی، مدیریت، امکانات رفاهی، فعالیت‌ها و ارزش اجتماعی (مهدوی و همکاران، ۱۳۹۴). یک مکان سوم شهری به مثابه بخش غیر قابل تملک شهر به علت برقراری ارتباطی قوی بین دو بعد کالبدی و اجتماعی در شهرها اهمیت می‌یابد. خلاقیت فردی و جمعی شهروندان بیان‌کننده ارزش‌های یک شهر می‌باشد، لویس آلبرشتس^۱ از آن به عنوان معرفت توده‌ها، یاد می‌کند، فرصت‌هایی که فضاهای شهری زمینه‌ساز آن‌ها می‌شوند، موجب شکوفا شدن این خلاقیت‌ها می‌باشند (ستار زاده فتحی و همکاران، ۱۳۹۸؛ به نقل از Short, 1989; Albrechts, 2008؛ گودسل، ۱۳۸۶). در دو سطح مکان‌های سوم شهری و تأثیر آن بر اجتماعات شهری اهمیت پیدا می‌کند، نخست به عنوان بستری جهت بروز هنجارها و تعاملات بین شهروندان و حتی غریبه‌ها و دوم فراهم آوردن زمینه‌ای مناسب برای افزایش اعتماد اجتماعی در بین ساکنان شهر (Williams & Hipp, 2019).

پایداری اجتماعی شهری: امروزه پایداری در زمینه شهرها و چالش‌های شهری توجه زیادی را به خود جلب کرده است، به طوری که شهرها به طور فزاینده‌ای به عنوان بخشی از راه حل آینده پایدار در نظر گرفته می‌شوند. بنابراین توسعه شهری پایدار در دستور کار سیاست ملی بسیاری از کشورهای جهان قرار دارد (Peacock, Sophia & Jenny Lindblad & Petra Adolfsson, 2021). اصطلاح پایداری، در سیستم‌های شهری به ارتباط بین سیستم‌های انسانی و زیست محیطی اطلاق می‌گردد؛ به گونه‌ای که تضمین‌کننده تأمین نیازهای انسانی در بلند مدت باشد (قرائی و همکاران، ۱۳۹۷، به نقل از WCED, 1987). پایداری شهری در پی طرح توسعه پایدار به عنوان پارادایم جدیدی در جهان مطرح گردیده است (حسینی و

¹ Albrechts(2008)

همکاران، ۱۳۹۷). و تعامل عوامل محیطی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و کالبدی را در پی دارد (Barzega & Ghorbani, 2019). نظریه توسعه پایدار شهری نتیجه‌ی گفتگوی طرفداران محیط‌زیست می‌باشد که به دنبال رویکرد توسعه پایدار جهت حمایت از منابع محیطی بیان شد (Daviran, 2020). پایداری اجتماعی، توانمند کردن اقشار، گروه‌ها و طبقه‌های مختلف اجتماعی است که نیازمندی‌های ضروری همچون، آسایش و تقسیم عادلانه فرصت‌ها در زمینه سلامتی و تحصیلات را به همراه دارد (Assefa a Eizenberg & Jabareen, 2017). بهبود شرایط زندگی در جوامع و ایجاد روندی جهت دستیابی جوامع به این شرایط از دیگر مفاهیم مرتبط با پایداری اجتماعی است که در راستای پایداری شهری مطرح می‌گردد. (Jubril, 2019)

پیشینه پژوهش

مکان سوم مفهومی نسبتاً جدید است که در دهه ۹۰ مطرح شده و تنها طی چندسال اخیر وارد جامعه شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری کشورمان شده است و همچنان بسیاری با این مفهوم آشنا نیستند. منابع پژوهش‌های اندکی را می‌توان در داخل ایران یافت که به این مفهوم و مشخصاً به ارتباط آن با مفاهیم اجتماعی پرداخته باشد. جدول ۱ خلاصه‌ای از پژوهش‌های خارجی مرتبط با مکان سوم با رویکرد مطالعات اجتماعی را نشان می‌دهد.

جدول ۱. پیشینه پژوهش‌های خارجی

نوع پژوهش	عنوان پژوهش	نویسنده‌ها	هدف از انجام پژوهش	نتیجه‌گیری
مقاله	۱-۱-۱	جیلیانسی سوئینی و مارک روزنباوم	نقش مکان‌های سوم در کاهش خستگی روحی	مکان‌های سوم دارای ویژگی‌هایی هستند که رنجورگی‌های روحی را کاهش می‌دهند.
	۱-۱-۲	پاتریشیا مانوئل	نقش مکان سوم در سلامت و تندرستی جامعه	ارایه چند دیدگاه در مورد کیفیت‌های فیزیکی و تجربه‌های اجتماعی مکان‌های سوم که در ادبیات موضوع بدان پرداخته نشده است، و تبیین تمامی مباحث مطرح شده در ارتباط با سلامت جامعه و تندرستی.
	۱-۱-۳	مرکز CRESR دانشگاه شفیل دهلام انگلستان	شالوده محله و مکان‌های سوم و الگوهای تعاملات اجتماعی	ارائه نتایج منسجمی از عملکرد اجتماعی مکان‌های عمومی همچون مغازه‌های محلی، میخانه‌ها، کافه‌ها و مراکز اجتماعی و حوزه نفوذ هر یک از آن‌ها.

۱۰۰	مکانهای سوم تشخص، قابلیت بازشناسی و نفوذپذیری خیابان ارتباط نزدیکی دارد و عناصر خاصی از طراحی شهری، مانند محل‌های نشستن و ساباط‌ها، کنش‌های اجتماعی در خیابان‌های اصلی را همراهی می‌کنند.	پاسخ به این سؤال: چگونگی ویژگی‌های طراحی شهری، واحدهای تجاری که نقش مکان سوم را دارا هستند را از سایر واحدهای تجاری موجود در خیابان متمایز می‌سازد (نمونه موردی: سه شهردرما ساچوسته).	ویکاس متا و جنیفرک یوسن	مکانهای سوم وزندگی اجتماعی خیابان‌ها
۱۰۱	دانشجویان بی‌نامللی که به دلایل مختلفی همچون موانع زبانی، مشکلات آکادمیکی و شوک فرهنگی ناشی از جابجایی رنج می‌کشند، می‌توانند از طریق مکان‌های سوم حمایت اجتماعی لازم را برای کمک به تبادلات فرهنگ‌شان، به دست آورند.	آزمون نقش مکان‌های سوم، در تسهیل تبادلات فرهنگی برای دانشجویان بین‌المللی آمریکا.	چونجی سان	نقشی که مکان‌های سوم در تبادلات فرهنگی دانشجویان بین‌المللی - در آمریکا ایفا می‌کنند.
۱۰۵	از طریق تحلیل روایتی از داستان‌های زندگی زنان به بررسی تأثیر محیط اجتماعی محله بر رفاه اجتماعی می‌پردازد.	بررسی محله‌های کودکی بعنوان مکان‌های سوم و تأثیر آنها در بزرگسالی	عاج، جف فوجر Chisholm ، کارولین می‌هوپر، ویوین	محله‌های کودکی بعنوان مکان‌های سوم: توسعه مهارت‌ها و ترجیحات بادوام که باعث تقویت رفاه در بزرگسالی می‌شود.
۱۰۶	تأثیر عوامل همچون فضای مشترک، اهداف مشترک، زمان مشترک، تأیید خود و پایداری اقتصادی بر جوامع در مکان‌های سوم	چگونگی ایجاد مدل کسب و کار خدماتی در مکان‌های سوم برای رسیدن به پایداری روابط بین‌ارائه دهندگان و گیرندگان خدمات	دایزوک سوگیاما، کونیو شیراهارا، میشتاکا کوساکا	مکان‌های سوم عناصری برای سازماندهی روابط پایدار در مشاغل خدماتی
۱۱۱	نتایج نشان می‌دهد که اثرات شباهت درک شده در منظر خدمات اجتماعی مکان‌های سوم بر رفتار و نگرش، از میزان دل‌بستگی به مکان‌های سوم تأثیر می‌پذیرد.	بررسی میزان شباهت خدمات اجتماعی ارائه شده با دل‌بستگی به مراکز تجاری بعنوان نوعی از مکان‌های سوم	لیدیا هنکس، لووانگ، دخط ناتان.	درک اثر دل‌بستگی مکان: شباهت درک شده در مکان‌های سوم
۱۱۲	نتایج پرسشنامه (۲۵۲ نفر) نشان داد که (۱: درگیری فعالیت بر پیوست مکان‌های سوم تأثیر مثبت دارد) (۲: جذابیت و پیوند اجتماعی پیش‌بینی‌کننده وفاداری بازدیدکنندگان بود.	بررسی دل‌بستگی بازدیدکنندگان به فعالیت‌ها و .. در مناطق خلاق فرهنگی در یک قطب تولید چین با هدف پیشبرد تئوری (Ccds)	کیوبولو، ویجییا، یونجی وانگ	از فضای گمشده تا مکان سوم: منظر بازدیدکننده

		جایگاه مکان های سوم در ایجاد انسجام جامعه، توسعه اقتصادی و سرمایه اجتماعی (مناطق روستایی ایرلند)	ایگنازیوکابراس، متی p. مونت	بررسی جایگاه مکان های سوم در مناطق روستایی جمهوری ایرلند	۸۱۰۶
		الگوی فضایی مکان های سوم در مناطق سردسیر بر اساس منظر ساختار انرژی جدید	کان ری، یوان وانگ، تینگشی لیو، گوانلی وانگ	این پژوهش؛ با توجه به داده های ثبت شده ، آمار توصیفی راجع به سیستم همزیستی رفتار با محیط، سعی دارد الگوی تقاضای مکانی برای همه ساکنین (سالخوردگان، خردسالان و کودکان) ارائه دهد.	۸۱۰۶
		بررسی عواقب احتمالی سلامت جمعی ناشی از تعطیل شدن مکان های سوم	جسیکا فین لای، مایکل، اسپوزیتو، مین هی کیم، آیریس گومز لویز، فیلیپا کلارک،	مکان های سوم تعامل اجتماعی، احساس اجتماع و تعلق در خارج از خانه و محل کار را غنی میکند. با این حال مکان های سوم در سراسر ایالت متحده در حال بسته شدن هستند و این بر سلامت جمعی آمریکایی ها تأثیر زیادی گذاشته است.	۵۱۰۶
		مکان های سوم، تعادل همسایگان و انسجام در متن محله	ویلیامز، جان آر، هیپ ست	با استفاده از مطالعه خانواده و همسایگی داده های مربوط به مکان های سوم در لس آنجلس انسجام و تعامل همسایه ها در مناطق فقیر نشین نامناسب بود.	۵۱۰۶
		مکان های سوم انجمن های مقطعی محلات با سلامت اجتماعی در میان سالمندان ساکن جامعه	آنا P لیون، هوو وونگ، بلیندا یان، یوتینگ هو	بررسی اینکه چه نوع مکان‌های سوم با سلامت اجتماعی مثبت در میان افراد مسن ارتباط دارد و آیا این انجمن‌ها بر اساس جنسیت متفاوت هستند.	۰۱۰۶

منبع: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۰

به عنوان پیشینه در داخل کشور احمدی و دیانتی (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان تبدیل فضاهای گمشده به مکان سوم (مادی نیاصرم اصفهان) به بازشناسی مادی به عنوان یک فضای شهری و سپس ارتقای کیفی فضا به منظور ترویج حرکت پیاده و تبدیل آن به مکان سوم پرداختند. همچنین سیاوش پور و همکاران، (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی رهیافت‌های طراحی فضاهای عمومی اجتماع پذیری شهری برگرفته شده از ویژگی‌های مکان سوم پرداختند و به این نتایج دست یافتند که رهیافت‌هایی برای طراحی مکان سوم به عنوان فضای

عمومی اجتماع‌پذیر وجود دارد، ویژگی‌های این مکان‌ها را بر می‌شمارد و در نهایت به ویژگی‌هایی که نمود کالبدی آنها در مکان‌های سوم قابل استفاده است، اشاره می‌کند؛ کرمی و همکاران، (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی تحلیل دل‌بستگی به مکان و متغیرهای وابسته به آن در مکان‌های سوم شهری (نمونه موردی: پارک ائل گلی تبریز) پرداختند و نشان دادند که رابطه بین دل‌بستگی مکانی و مکان سوم شهری ائل گلی، دو بعد مشارکت (جذابیت و خودبیانگری) ۸۱/۶ درصد وابستگی مکانی و هویت مکانی ۷۹/۲ درصد پیوند اجتماعی را تشکیل می‌دهند، عابدینی و حسنلویی، (۱۴۰۰) در پژوهشی به بررسی مکان‌های سوم شهری؛ صحنه خلق پاتوق‌های اجتماعی و تفریحی جامعه مطالعه موردی: بررسی تطبیقی کافه‌های مناطق ۱ و ۴ شهر ارومیه پرداختند و به نتایج رسیدند که منطقه ۱ شهر ارومیه با برخورداری از توسعه روزافزون و چشمگیر در ابعاد فیزیکی، اجتماعی، کیفیتی فضا و فرهنگی، شرایط مطلوب تری در امر بهبود و خلق مکان‌های سوم شهری (کافه) و بازتولید پاتوق‌های تفریحی و اجتماعی جامعه شهری داشته است.

با جمع‌بندی مطالعات پیشین، اهمیت تمرکز بر مکان‌های سوم و تأثیر آن بر پایداری اجتماعی بسیار شاخص بنظر می‌رسد. هرچند مطالعات در حوزه مکان‌های سوم با تأکید بر پایداری اجتماعی بسیار اندک می‌باشد اما در میان آنها نتایج بدست آمده حکایت از معنا دار بودن تأثیر مکان‌های سوم بر هویت اجتماعی، امنیت، روابط اجتماعی و سرمایه‌های اجتماعی و دارد. علیرغم بررسی‌های انجام گرفته حوزه علوم مختلف تأثیر مکان‌های سوم بر پایداری اجتماعی و بررسی کمیت و کیفیت نقش آن کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

محدوده مورد مطالعه

شهر اصفهان سومین شهر پرجمعیت ایران پس از تهران و مشهد و همچنین یکصد و شصت و پنجمین شهر پرجمعیت جهان دارای طول جغرافیایی ۵۱ درجه و ۳۹ دقیقه و ۴۰ ثانیه شرقی و عرض جغرافیایی ۳۲ درجه و ۳۸ دقیقه و ۳۰ ثانیه شمالی می‌باشد. این شهر دارای ۱۵ منطقه شهری که پرجمعیت‌ترین آن منطقه ۸ شهرداری با ۲۳۹۷۵۶ نفر جمعیت و کم جمعیت‌ترین منطقه ۱۱ شهرداری با ۵۸۸۴۱ نفر جمعیت هستند بر اسا آمار تفکیکی سال ۱۳۹۸ در بین مناطق منتخب منطقه ۸ بیشترین جمعیت و منطقه ۹ کمترین جمعیت را دارا هستند، از نظر مساحت منطقه ۴ بیشترین مساحت و منطقه ۳ کمترین مساحت را دارا هستند، بیشترین طول معابر مربوط منطقه ۶ شهرداری بود در بین مناطق شهری منطقه ۴ شهرداری دارای بیشترین وسعت فضای سبز و پارک‌های شهری بود (جدول ۲).

جدول ۲. وضعیت محدوده مورد مطالعه (مناطق منتخب)

نام منطقه	جمعیت	مساحت (هکتار)	مساحت پهنه فرسوده (هکتار)	طول شبکه معابر (متر مربع)	متوسط تولید پسماند (کیلوگرم در ماه)	مساحت پارک‌های شهری (متر مربع)
منطقه ۳	۱۱۰۳۶۸	۱۱۵۲	۲۶۳۲	۴۷۷۰۴	۱۰۸۷۰	۳۰۹۶۲۴
منطقه ۴	۱۳۳۷۳۱	۷۵۰۲	۷۲۰۳	۱۰۱۷۰۱	۷۹۴۲	۹۶۵۸۸۸

۷۳۶۱۶۳	۵۶۶۶	۱۴۰۰.۲	۴۸.۴	۶۷۰.۷	۱۱۲۱۲۹	منطقه ۶
۳۴۸۳۱۶	۸۰۴۷	۹۲۷.۸	۲۴۲.۹	۲۰۳۹	۲۳۹۷۵۴	منطقه ۸
۲۲۶۰۵۹	۱۵۱۴۹	۳۲۶	۱۷۱.۱	۲۰۲۷	۷۵۱۶۸	منطقه ۹

آمارنامه کلانشهر اصفهان، ۱۳۹۸

شکل ۱. محدوده مورد مطالعه

روش تحقیق

این پژوهش از نظر ماهیت هدف کاربردی و از لحاظ روش تحقیق توصیفی - تحلیلی مبتنی بر مطالعات میدانی است. برای دستیابی به اهداف تحقیق، شاخص‌های ۱۶ گانه شامل (مکان‌های سوم، دسترسی، دعوت کنندگی، پویایی و سرزندگی، آسایش و امنیت، انعطاف‌پذیری، عملکرد، فرم، معنا و محتوا، پایداری اجتماعی، امنیت اجتماعی، تعامل اجتماعی، عدالت اجتماعی، مشارکت اجتماعی، حس تعلق اجتماعی و هویت اجتماعی) استخراج شد (جدول ۳). این شاخص‌ها با بررسی و مطالعات پایه جهت بررسی از آن جهت استخراج گردیدند که هیچگونه سنخیتی بین روش انجام با این پژوهش دیده نمی‌شود.

جدول (۳) آماره‌های آزمون کولموگروف - اسمیرنوف شاخص مکان سوم

متغیر	نمره Z	معناداری
مکان‌های سوم	۱/۱۷	۰/۱۲
دسترسی	۱/۸۷	۰/۱۰
دعوت کنندگی	۲/۴۸	۰/۱۰
پویایی و سرزندگی	۲/۳۳	۰/۱۱
آسایش و امنیت	۲/۰۷	۰/۰۹

۰/۱۳	۱/۸۰	انعطاف پذیری
۰/۱۱	۱/۹۳	عملکردی
۰/۰۸	۳/۱۵	فرم

جدول (۴) آماره‌های آزمون کولموگروف - اسمیرنوف شاخص پایداری اجتماعی

معناداری	نمره Z	متغیر
۰/۰۰۱	۳/۶۷	معنا و محتوا
۰/۰۰۱	۲/۴۸	پایداری اجتماعی
۰/۰۰۱	۴/۷۱	امنیت اجتماعی
۰/۰۰۱	۳/۴۶	تعامل اجتماعی
۰/۰۰۱	۳/۰۹	عدالت اجتماعی
۰/۰۰۱	۲/۶۴	مشارکت اجتماعی
۰/۰۰۱	۳/۷۲	حس تعلق اجتماعی
۰/۰۰۱	۲/۹۰	هویت اجتماعی

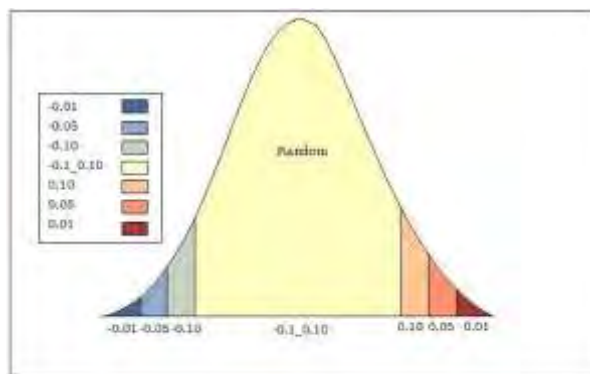
ماخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۰

بر اساس نتایج جدول فوق؛ سطح معناداری یا **Sig** مورد نظر برای تمام متغیرهای پژوهش بزرگتر از ۰/۰۵ است و به عبارتی دیگر آزمون معنی دار می‌باشد. بنابراین توزیع داده‌های این پژوهش نرمال بوده و می‌توان جهت بررسی فرضیه‌های تحقیق از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد. در ادامه برای کشف روند الگو جهت طبقه‌بندی شاخص‌های پایداری و نقش مکان‌های سوم بر آن‌ها از آزمون‌های تی تک نمونه‌ای، همبستگی پیرسون، و آزمون فریدمن استفاده گردید است. به عنوان جامعه آماری این پژوهش؛ کلیه ساکنان مناطق (۳، ۴، ۶، ۸ و ۹) سطح شهر اصفهان با جمعیت ۶۷۱۱۵۰ نفر انتخاب که با توجه به بالا بودن تعداد جمعیت از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. استفاده حجم جمعیت با استفاده از فرمول کوکران ۳۷۵ برآورد گردید که پرسشنامه استاندارد بین آن‌ها به روش تصادفی ساده توزیع گردید. نتایج نهایی بررسی وضعیت شاخص‌های پایداری در سطح این مناطق منتخب شهر اصفهان از آزمون همبستگی فضایی ابزار **Weights Manager** موجود در نرم افزار **Geoda** و محیط نرم افزار **ArcGis** استفاده شد.

شاخص موران: این ابزار نشان می‌دهد که مقادیر عوارض جغرافیایی در کجا زیاد و در کجا کم توزیع شده‌اند همچنین نشان می‌دهد که کدام عوارض دارای مقادیر بسیار متفاوت از پیرامونشان هستند. برای انجام این مساله از امتیاز **Z** و **PValue** و یک نشان‌گر که نشان دهنده‌ی نوع خوشه برای هر عارضه است می‌پردازد. انسلین محلی موران از طریق رابطه زیر بدست می‌آید (رابطه ۲):

$$I_i = \frac{x_i - \bar{x}}{s_i^2} \sum_{j=1, j \neq i}^n w_{i,j} (x_j - \bar{x})$$

که در آن x_i خصیصه عارضه، x میانگین خصیصه مربوط و w_{ij} وزن فضایی بین عوارض می‌باشد. انسلین محلی موران به خوبی که برای خواص آماری ساخته شده‌اند، و برای توصیف همبستگی فضایی از الگوهای استفاده می‌کنند که بعضی مواقع به عنوان نقاط داغ و نقاط سرد نامیده می‌شوند. (نمودار ۱)

نمودار شماره (۱): خودهمبستگی فضایی در انسلین محلی موران

برای مثال اگر ارزش‌های بالا نزدیک یکدیگر باشند، شاخص موران دلالت بر خودهمبستگی فضایی مثبت نسبتاً بالا دارند، که این طبقه از ارزش‌های بالا ممکن است به عنوان نقطه تمرکز (داغ) نامیده شود.

نتایج و بحث

وضع موجود شاخص‌ها:

ویژگی‌های دموگرافیکی جامعه آماری شامل محل اقامت، جنس، سن، تأهل، تحصیلات، شغل، مدت اقامت از این دست می‌باشد؛ که در ادامه نتایج مربوط به ابعاد و شاخص‌های مورد اشاره ارائه گردیده است (جدول ۴).

جدول ۴. ویژگی توصیفی پاسخ گویان

جنسیت	فراوانی	درصد	وضع تأهل	فراوانی	درصد
زن	۱۵۷	۴۱/۹	متأهل	۱۶۷	۴۴/۵
مرد	۲۱۸	۵۸/۱	مجرد	۲۰۸	۵۵/۵
محل اقامت	فراوانی	درصد	گروه سنی	فراوانی	درصد
منطقه ۳	۸۰	۲۱/۳	۱۵ تا ۲۵ سال	۱۱۴	۳۰/۴
منطقه ۴	۸۴	۲۲/۴	۲۶ تا ۴۵ سال	۱۵۰	۴۰
منطقه ۶	۶۵	۱۷/۳	۴۶ تا ۶۰ سال	۶۱	۱۶/۳
منطقه ۸	۶۴	۱۷/۱	بالای ۶۰ سال	۵۰	۱۳/۳
منطقه ۹	۸۲	۲۱/۹	شغل	فراوانی	درصد
تحصیلات	فراوانی	درصد	خانه دار	۳۹	۱۰/۴
کمتر از دیپلم	۹۱	۲۴/۳	بازنشسته	۳۶	۹/۶
دیپلم و فوق دیپلم	۱۱۶	۳۰/۹	دولتی	۶۶	۱۷/۶
لیسانس	۷۹	۲۱/۱	آزاد	۸۲	۲۱/۹
فوق لیسانس	۵۳	۱۴/۱	دانشجو	۴۹	۱۳/۱
دکتر	۳۶	۹/۶	سایر	۲۵	۶/۷

ماخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۰

جدول ۴ نشان می‌دهد که بیشترین تعداد پاسخگویان را مردان، از نظر وضعیت تأهل بیشتر پاسخ گویان مجرد، از نظر وضعیت اقامت بیشترن پایخ گویان ساکن منطقه ۴، از نظر گروه سنی بیشترن پاسخگویان ۲۶ تا ۴۰

سال، از نظر میزان تحصیلات بیشترین پاسخ‌گویان دیپلم و فوق دیپلم داشتند و از نظر استغال بیشترین پاسخ‌گویان شغل آزاد داشتند. در ادامه جهت بررسی وضع موجود شاخص‌های پایداری از آزمون تی تک نمونه ای استفاده می‌شود نتایج نشان داد میانگین شاخص‌های ۱۶ گانه (۸ شاخص پایداری و ۸ شاخص میکان سوم) مربوط را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج جدول ۵ و ۶؛ از بین شاخص‌های یاد شده؛ شاخص پویایی و سرزندگی و معنا و محتوا بیشترین مقدار میانگین و شاخص‌های عملکرد و هویت اجتماعی کمترین مقدار میانگین را در بین مناطق دارا بوده است.

جدول (۵): بررسی و تحلیل وضع موجود شاخص‌های مکان سوم شهری

نام متغیر	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	میانگین فرضی	سطح معنی داری
مکان‌های سوم	۳۷۵	۳/۴۸	۱/۱۵	۳	۰/۰۰۰
دسترسی	۳۷۵	۳/۵۰	۱/۸۸	۳	۰/۰۰۰
دعوت کنندگی	۳۷۵	۳/۴۰	۱/۱۷	۳	۰/۰۰۰
پویایی و سرزندگی	۳۷۵	۲/۶۶	۱/۱۳	۳	۰/۰۰۰
آسایش و امنیت	۳۷۵	۳/۳۷	۱/۱۴	۳	۰/۰۰۰
انعطاف‌پذیری	۳۷۵	۳/۱۶	۱/۱۵	۳	۰/۰۰۰
عملکرد	۳۷۵	۳/۰۶	۱/۲۷	۳	۰/۰۰۰
فرم	۳۷۵	۳/۴۴	۱/۳۴	۳	۰/۰۰۰

ماخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۰

جدول (۶): بررسی و تحلیل وضع موجود شاخص‌های پایداری

نام متغیر	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	میانگین فرضی	سطح معنی داری
معنا و محتوا	۳۷۵	۳/۶۴	۱/۵۲	۳	۰/۰۰۰
پایداری اجتماعی	۳۷۵	۳/۲۶	۱/۱۹	۳	۰/۰۰۰
امنیت اجتماعی	۳۷۵	۳/۱۲	۱/۲۱	۳	۰/۰۰۰
تعامل اجتماعی	۳۷۵	۳/۱۷	۱/۲۲	۳	۰/۰۰۰
عدالت اجتماعی	۳۷۵	۳/۳۱	۱/۳۹	۳	۰/۰۰۰
مشارکت اجتماعی	۳۷۵	۳/۲۶	۱/۰۸	۳	۰/۰۰۰
حسن تعلق اجتماعی	۳۷۵	۳/۳۰	۱/۱۲	۳	۰/۰۰۰
هویت اجتماعی	۳۷۵	۳/۰۳	۱/۴۵	۳	۰/۰۰۰

ماخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۰

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آزمون پارامتریک T تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که میانگین نظرات پاسخ‌گویان در ارتباط با میزان پایداری مناطق شهر اصفهان به ترتیب ($Mean=3/25$) می‌باشد. که این عدد از مقدار میانگین فرضی که ۳ است، بزرگتر می‌باشد. از طرفی دیگر، با مد نظر گرفتن یک طرفه بودن آزمون و مثبت بودن حد بالا و پایین، مقدار میانگین از مقدار مورد آزمون بیشتر است. همچنین با توجه به معناداری (Sig) برآورد شده که کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد ($P<0/05$)؛ در سطح ۹۵ درصد اطمینان می‌توان ادعا نمود که وضعیت شاخص‌های ۱۶ گانه پایداری در سطح شهر اصفهان وضعیت نسبتاً مناسبی می‌باشد.

بررسی تأثیر مکان‌های سوم بر پایداری اجتماعی: برای مطالعه تأثیر همزمان شاخص‌های هشتگانه متغیر مستقل (مکان‌های سوم) بر روی متغیر وابسته (پایداری اجتماعی) از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شده

است. برای این منظور، ابتدا متغیر پایداری اجتماعی به عنوان متغیر وابسته و شاخص هشتگانه مکان‌های سوم شهری (دسترسی و نفوذپذیری، دعوت کنندگی، پویایی و سرزندگی، آسایش و امنیت، انعطاف پذیری و کارکرد، عملکردی و ساختاری، فرم و معنا و محتوا) بعنوان متغیرهای مستقل وارد شده و با روش گام به گام مورد مطالعه قرار گرفته‌اند.

جدول (۷) بررسی تاثیر مکان‌های سوم شهری بر پایداری اجتماعی

متغیرها	R	R ²	B	Beta	t	Sig
معنا و محتوا	۰/۳۲	۰/۱۰	۱/۸۴	۰/۳۷	۸/۰۹	۰/۰۰۱
فرم	۰/۴۸	۰/۲۳	۰/۹۰	۰/۲۵	۴/۹۲	۰/۰۰۱
آسایش و امنیت	۰/۵۱	۰/۲۶	۰/۲۹	۰/۱۸	۱/۷۳	۰/۰۳
دعوت کنندگی	۰/۵۲	۰/۲۷	۰/۶۳	۰/۱۳	۲/۸۰	۰/۰۰۵
سرزندگی	۰/۵۳	۰/۲۸	۰/۵۲	۰/۱۱	۲/۴۰	۰/۰۱
عملکرد	۰/۵۴	۰/۲۹	۰/۳۱	۰/۱۰	۱/۹۹	۰/۰۴

ماخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۰

بر اساس نتایج و اطلاعات مندرج در جدول ۵ فوق، می‌توان گفت: در تبیین پایداری اجتماعی از روی شاخص‌های مکان سوم، شش شاخص (معنا و محتوا، فرم، آسایش و امنیت، دعوت کنندگی، پویایی و سرزندگی و عملکردی و ساختاری) وارد معادله رگرسیونی شده و در مجموع متغیرهای پیش‌بین حدود $R^2 = ۰/۲۹$ از واریانس متغیر ملاک را تبیین می‌کنند. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون به روش گام به گام نشان می‌دهد که مهمترین شاخص تأثیرگذار بر متغیر پایداری اجتماعی، شاخص معنا و محتوا می‌باشد که به تنهایی ۱۰ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کند. پس از آن شاخص فرم قرار گرفته است که ۱۳ درصد به قدرت تبیین مدل افزوده است. میزان آسایش و امنیت نیز شاخص تأثیرگذار بعدی موجود در معادله رگرسیونی است که ۳ درصد به قدرت تبیین مدل اضافه کرده است. همچنین تأثیر کلیه شاخص‌های مورد بررسی بر متغیر پایداری اجتماعی، مثبت و در سطح ۹۵ درصد اطمینان معنادار می‌باشد. بدین صورت است که با افزایش هر واحد متغیر مستقل، نمره متغیر وابسته به اندازه چند واحد ضریب رگرسیون ($Beta$) تغییر می‌کند.

بررسی وضعیت شاخص پویایی و سرزندگی شهری: بعد پویایی و سرزندگی مکان‌های سوم در ۵ منطقه منتخب به واسطه ۳ گویه (استفاده شبانه از این مکان‌ها، برگذاری فعالیت‌های شاد و تمایل به وقت گذرانی در مکان‌های سوم موجود در مناطق مورد مطالعه) مورد پرسش قرار گرفت. به منظور بررسی وضعیت شاخص کلی پویایی و سرزندگی از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است. این آزمون یکی از ساده‌ترین نوع آزمون‌های تی است که جهت تعیین این که آیا میانگین مشاهده شده در نمونه تصادفی، مقداری برابر با میانگین مفروض جامعه دارد یا خیر، به کار می‌رود.

جدول (۸) وضعیت شاخص پویایی و سرزندگی مکانهای سوم شهری

شماره	شاخص	آماره	شاخص	آماره
۳۷۴	درجه آزادی	۳/۶۴	میانگین	
۰/۰۰۰۱	معناداری	۳	میانگین فرضی	
۰/۶۴	تفاوت میانگین	۰/۹۹	انحراف معیار	
۰/۵۴	حد پایین	۰/۰۵	خطای استاندارد	
۰/۷۴	حد بالا	۱۲/۵۳	تی (T)	

ماخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۰

نتایج آزمون پارامتریک T تک نمونه‌ای نشان می‌دهد که با اطمینان ۰/۹۵ و سطح خطای کمتر از ۰/۰۵ میانگین شاخص پویایی و سرزندگی مکان‌های سوم در محدوده مورد مطالعه بالاتر از حد متوسط بوده است ($P < 0/05$). همچنین میانگین بدست آمده برای شاخص مذکور برابر با ۳/۶۴ بوده است و با وجود اینکه میانگین‌های بدست آمده برای شاخص مورد مطالعه در سطح بسیار بالایی نمی‌باشد، اما از سطح متوسط (۳) بیشتر بوده است. به عبارتی دیگر مقدار میانگین واقعی به دست آمده برای شاخص پویایی و سرزندگی از مقدار میانگین مفروض یا *Test Value* بالاتر است، که این نشان می‌دهد؛ از دیدگاه شهروندان، شاخص پویایی و سرزندگی مکان‌های سوم شهری در شهر اصفهان در وضعیت مطلوب و مناسبی قرار دارد.

بررسی ارتباط کیفیت مکان سوم (فرم، عملکرد و معنا و محتوا) و هویت بخشی به فضاهای شهری: به منظور بررسی ارتباط فی ما بین متغیرهای کیفیت مکان سوم شهری (فرم، عملکرد و معنا و محتوا) و هویت بخشی به فضاهای شهری در شهر اصفهان، از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده و نتایج و یافته‌های مورد نظر در جدول زیر آورده شده است:

جدول (۹) بررسی ارتباط کیفیت مکان سوم و هویت بخشی

ردیف	متغیر	تعداد نمونه	ضریب همبستگی	سطح معناداری
۱	فرم	۳۷۵	۰/۵۱۱	۰/۰۰۰۱
۲	عملکرد	۳۷۵	۰/۶۴۷	۰/۰۰۰۱
۳	معنا و محتوا	۳۷۵	۰/۲۱۰	۰/۰۰۰۱

ماخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۰

بر اساس نتایج و اطلاعات مندرج در جدول فوق، سطح معناداری یا (Sig) آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین متغیرهای کیفیت مکان‌های سوم شهری (فرم، عملکرد و معنا و محتوا) و میزان هویت بخشی به فضاهای عمومی در شهر اصفهان ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد، بدین صورت که هر چه کیفیت شاخص‌های فرم، عملکرد و ساختار و معنا و محتوای موجود در مکان‌های سوم شهر اصفهان افزایش یابد، میزان هویت بخشی به فضاهای عمومی شهری نیز به تبع آن افزایش خواهد یافت و بالعکس هر چه کیفیت شاخص‌های فرم، عملکرد و ساختار و معنا و محتوای موجود در مکان‌های سوم شهر اصفهان کاهش یابد، میزان هویت بخشی به فضاهای عمومی شهری نیز به تبع آن کاهش خواهد یافت.

مقایسه وضعیت پایداری اجتماعی در مناطق مختلف شهری: جهت مقایسه وضعیت پایداری اجتماعی در مناطق مختلف شهری اصفهان، از آزمون آنالیز واریانس یک طرفه استفاده شده و نتایج مورد نظر در جدول

زیر آورده شده است. بطور کلی هرگاه برابری بیش از دو میانگین مورد آزمون قرار گیرد، از آزمون تحلیل واریانس استفاده می‌شود. در مواردی که یک متغیر مستقل مقوله‌ای وجود داشته و آزمودنی‌ها به طور تصادفی به بیش از دو گروه تقسیم شده باشند، تحلیل یک عاملی واریانس بکار برده می‌شود. در تحلیل واریانس یک عاملی فرض صفر مبنی بر برابری تمام میانگین‌ها است.

جدول (۱۰) مقایسه وضعیت پایداری اجتماعی در مناطق مختلف شهری

نام منطقه	تعداد نمونه	میانگین	انحراف معیار
منطقه ۳	۳۷۵	۸۹/۰۹	۹/۸۲
منطقه ۴	۳۷۵	۸۷/۶۱	۱۰/۳۳
منطقه ۶	۳۷۵	۸۳/۲۰	۱۰/۰۴
منطقه ۸	۳۷۵	۸۳/۴۲	۱۲/۰۶
منطقه ۹	۳۷۵	۸۳/۹۹	۱۰/۸۰

ماخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۰

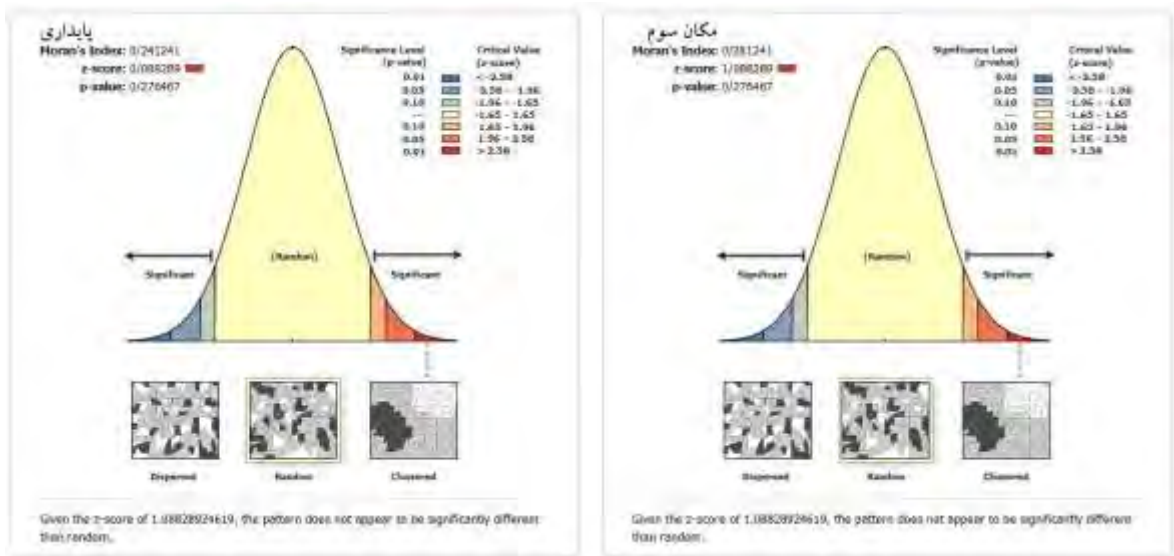
نتایج تحلیل واریانس یک طرفه نشان می‌دهد که مقایسه وضعیت پایداری اجتماعی در مناطق مختلف شهری اصفهان در سطح ۹۵ درصد اطمینان معنادار بوده است ($P < 0/05$) و ($F=4/90$). به این معنا که میزان پایداری اجتماعی در میان مناطق مختلف شهری اصفهان، مقادیر متفاوتی بوده است. مقایسه میانگین پایداری اجتماعی در بین مناطق مختلف شهری نیز نشان می‌دهد که بالاترین میزان پایداری اجتماعی مربوط به مناطق ۳ و ۴ شهری به ترتیب با میانگین‌های ۸۹/۰۹ و ۸۷/۶۱ و پایین‌ترین میزان پایداری اجتماعی نیز مربوط به مناطق ۶ و ۸ شهری به ترتیب با میانگین‌های ۸۳/۲۰ و ۸۳/۴۲ بوده است. به عبارت دیگر میزان پایداری اجتماعی در مناطق ۳ و ۴ شهر اصفهان بیشتر از دیگر مناطق شهری آن می‌باشد.

تحلیل وضعیت پراکندگی شاخص‌های پایداری از طریق خودهمبستگی فضایی^۱: به منظور بررسی خود همبستگی فضایی بین عوارض (شاخص‌های منتخب) از طریق باکس Weights Manager از مجموعه ابزارهای موجود در نرم افزار Geoda وزن و ضریب در روند الگوی بدست آمده در لایه‌ها اعمال و در محیط Arc Gis اضافه شد. شکل (۲)

جدول (۹) وضعیت پراکندگی و الگوی توزیعی شاخص‌های پایداری و مکان‌های سوم

شاخص	الگوی توزیعی	مقدار موران	مقدار p	مقدار Z
پایداری	خوشه ای	۰/۲۵۶۲۷	۰/۰۰۰	۲۱۸/۳۸۷
مکان سوم	خوشه ای	۰/۳۱۸۶۳	۰/۰۰۰	۲۳۶/۶۲۱

¹ - Spatial autocorrelation

شکل شماره (۲) وضعیت خود همبستگی فضایی در طبقه بندی شاخص‌های منتخب

نتایج این مقادیر در هر شاخص قابل دسترسی هستند و به عنوان مقادیر خروجی مشتق شده برای استفاده بالقوه در مدل‌ها یا متون منتقل می‌شوند. با توجه به شکل نشان می‌دهد که منحنی جهانی موران I برای این مطالعه در هر شاخص متفاوت است به گونه‌ای که در شاخص‌های پایداری و مکان سوم این الگو به صورت خوشه‌ای به ترتیب با وزن نهایی موران ۰/۲۵، ۰/۳۲، که نشان‌دهنده‌ی یک خودهمبستگی فضایی مثبت (الگوی متمرکز) است. با توجه به مقدار Z که اعدادی مثبت هستند کمتر از ۳٪ درصد احتمال دارد که چنین الگوهایی از یک الگوی دیگر انتخاب و منجر شده باشد ($p < 0.03$).

نتیجه گیری

مکان‌های سوم به عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای حوزه عمومی مکان‌های عمومی و جذابی هستند که به زندگی غیر رسمی شهروندان معنا می‌دهند و روابط اجتماعی آن‌ها در خارج از زندگی رسمی و کاری خانوادگی ترمیم می‌کند. این مکان جزو مهمی از عرصه‌های همگانی شهرها بشمار می‌روند که در سطوح مختلف از سطح شهر تا سطح واحدهای همسایگی ساختارهای اجتماعی را بازتعریف می‌کنند و مفهوم تعامل اجتماعی را از برخوردها و روابط سطحی و زودگذر به پیوندهای اجتماعی قوی تر ارتقاء می‌دهند این مکان‌ها پذیرنده انواع ارتباطها، برخوردها و فعالیت‌ها هستند و افراد را بدون در نظر گرفتن درجات و طبقات اجتماعی و تفاوت‌های قومی، نژادی و... گرد هم می‌آورند. بدین ترتیب تأثیر زیادی بر زندگی اجتماعی دارند. نتایج تحلیلی این پژوهش نشان می‌دهد که وضعیت شاخص‌های پایداری در سطح شهر اصفهان وضعیت نسبتاً مناسبی را دارا می‌باشد. برای بررسی تأثیر مکان‌های سوم بر پایداری اجتماعی از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شده است که نتایج نشان داد که در تبیین پایداری اجتماعی از روی شاخص‌های مکان سوم، شش شاخص (معنا و محتوا، فرم، آسایش و امنیت، دعوت کنندگی، پویایی و سرزندگی و عملکردی و ساختاری) وارد معادله رگرسیونی شده و در مجموع متغیرهای پیش‌بین واریانس متغیر ملاک را تبیین می‌کنند. نتایج تحلیل رگرسیون به روش گام به گام نشان می‌دهد که مهمترین شاخص تأثیرگذار بر

متغیر پایداری اجتماعی، شاخص معنا و محتوا می‌باشد که به تنهایی ۱۰ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین می‌کند. برای بررسی ارتباط کیفیت مکان سوم (فرم، عملکرد و معنا و محتوا) و هویت بخشی به فضاهای شهری، از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردیده است. نتایج و اطلاعات مندرج نشان می‌دهد که بین متغیرهای کیفیت مکان‌های سوم شهری (فرم، عملکرد و معنا و محتوا) و میزان هویت بخشی به فضاهای عمومی در شهر اصفهان ارتباط مثبت وجود دارد، بدین صورت که هر چه کیفیت شاخص‌های فرم، عملکرد و ساختار و معنا و محتوای موجود در مکان‌های سوم شهر اصفهان افزایش یابد پایداری اجتماعی نیز افزایش خواهد یافت. تحلیل مقایسات مناطق مختلف شهری اصفهان نشان داد که میزان پایداری اجتماعی در میان مناطق مختلف شهری اصفهان، مقادیر متفاوتی بوده است به گونه‌ای که بالاترین میزان پایداری اجتماعی مربوط به مناطق ۳ و ۴ شهری و پایین‌ترین میزان پایداری اجتماعی نیز مربوط به مناطق ۶ و ۸ شهری بوده است که این خود به خود ارتباط مستقیمی با میزان جمعیت و سطح سرانه‌های موجود در سطح مناطق منتخب را دارا می‌باشد. این نتایج همچنین تحلیل مقایسه‌ای نشان داد که با توجه به حجم جمعیت، مساحت، طول شبکه معابر و متوسط تولید پسماند و همچنین مساحت پارک‌های شهری موجود در سطح مناطق منتخب به خودی خود بر پایداری اجتماعی سطح مناطق شهر اصفهان تاثیر دوچندانی دارند به گونه‌ای که افزایش حجم جمعیت و پایین آمدن میزان سرانه‌های موجود در بخش کاربری‌های مکان سوم شهری باعث دامن زدن به وضعیت نامناسب مناطق شهر اصفهان گردیده است. نتایج بررسی پیشینه‌های مرتبط در حوزه کار نیز نشان داد که این پژوهش از نظر محتوایی با پژوهش‌های پاتریشیا مانوئل ۲۰۰۹، ویکاس متا و جنیفرک یوسن ۲۰۱۰، چونجی سان ۲۰۱۶ و کیویولو، ویجیا، یونجی وانگ ۲۰۱۹ همسو بود.

در پایان می‌توان گفت مکان‌های سوم شهری به عنوان فضاها و مکان‌هایی تأثیرگذار و با اهمیت در مؤلفه‌های پایداری اجتماعی نقش بسزایی در مناطق شهری اصفهان جهت افزایش سطح پایداری اجتماعی و مؤلفه‌های آن دارا می‌باشد. با توجه به مطالب بیان شده، می‌توان نتیجه گرفت که مکان‌های سوم شهری می‌توانند در راستای افزایش سطح پایداری اجتماعی شهرها تأثیرات بسیاری داشته باشند و با توجه به اینکه مؤلفه‌های پایداری اجتماعی همچون امنیت، تعامل، عدالت، مشارکت، حسن تعلق و هویت در راستای دیگر ابعاد پایداری شهرها (پایداری اقتصادی، پایداری زیست‌محیطی و...) تحقق میابد؛ لزوم توجه و برنامه‌ریزی اینگونه مکان‌ها بیش از گذشته مطرح خواهد بود. بنابراین جهت دستیابی به پایداری اجتماعی در مناطق شهری شناخت، بررسی، و بروز رسانی مکان‌های سوم شهری اهمیت می‌یابند.

در این راستا پیشنهادات و راهکارهای زیر در جهت افزایش سطح پایداری اجتماعی شهر اصفهان با توجه به اهمیت مکان‌های سوم ارائه می‌گردد:

- بهبود کنترل و نظارت اجتماعی بر مکان‌های سوم شهری بویژه در پارک‌ها و بوستان‌های بزرگ و در مقیاس فرا شهری و فضاهای سبز در اطراف زاینده رود،

- کاهش بار ترافیکی خیابان‌ها و سرعت عبوری وسایل نقلیه جهت ارتقاء سطح خوانایی و ادراک بصری شهروندان؛ بویژه در محورهای پر ازدحامی همچون جنوب به شمال خیابان کاوه، شرق به غرب خیابان مسجد سید و خیابان جی، شمال به جنوب خیابان علامه مجلسی و خیابان بزرگمهر و ...
- توسعه و امکان طرح نمادهای فرهنگی، سنتی، اسلامی و نشانه‌ها و المان‌های کالبدی و معنایی در سطح مکان‌های سوم در مقیاس فرا شهری (همچون میدان نقش جهان، پارک نازوان، سیتی سنتر، حرم زینبیه و ...)، مقیاس شهری (همچون ۵ طبقه خانه اصفهان، استخر آبسارو...)، و در مقیاس محلی (همچون پارک‌ها و کافی شاپ‌ها و ...) و میادین و خیابان‌های سطح شهر اصفهان.
- توجه به اصول زیبایی شناختی طراحی و معماری و خلق فضاهایی با هویت ایرانی-اسلامی؛ به ویژه در پارک‌ها، کافی شاپ‌ها، مناطق تاریخی و دیگر مکان‌های سوم شهر اصفهان
- مرمت و ساماندهی بناهای قدیمی و متروکه با ارزش و استفاده مجدد از آن‌ها مانند برج‌های کیوتر خانه، خانه‌های تاریخی و ... که علاوه بر کارکرد زیبایی شناختی می‌تواند به عنوان مکان‌های سوم در سطح فضاهای شهری اصفهان در پایداری اجتماعی و هویت بخشی نقش پررنگی داشته باشند.

References:

- Amanpour, saeid, sajjadian, nahid & masoud modanloujouybari,(2017), Analysis and Modeling Indicators of land Market Efficiency in Urban Sustainability (Case Study: Tehran of District 12), , Journal of Geography and Planning for the Year 21 Winter 2017 No. 62, Pp1-21. [In Persian].
- Ameri Siahoui, Hamidreza & Rostam Gorani Ebrahim, & Biranvandzadeh Maryam,(2010), Informal settlements, security and sustainable urban development (Case study of Bandar Abbas), Journal of Social security studies, New Volume , Number 24, From page 37 to page 60. [In Persian].
- Barzegar,Sadegh, Ghorbani, Alireza, (2019), E valuation of Mehr Housing Project Satisfaction from the Perspective of Social Sustainability Study Sample: Mehr Housing in Gorgan, Journal of Sociology of Iranian social issues, Volume 8 , Number 1, page 62-80. [In Persian].
- Behzadpour, Mohammad, Ghiasvand, Abolfazl & Behnaz Montazer,(2019),Profiles of the authors of the article Comparative study of physical components of social stability in old and new urban neighborhoods (Case study: Hashtgerd old and new city), Journal of Sustainable Architecture and Urban Planning , Volume: 7 , Issue: 1, 177-196. [In Persian].
- Bazi , Khodarham , & Javaheri, Abbas, & Akbar Kiani,(2012),Assessing the sustainability indicators of residential neighborhoods Case study: Mamouniyeh city - Markazi province, Journal of Geographical Research Year 27 Winter 2012 No. 4 (107 consecutive),p245-225. [In Persian].
- Barzegar, S. & Ghorbani, A.R. (2019) Satisfaction survey of Mehr housing project from the perspective of social sustainability case study: Mehr housing in Gorgan, Journal of the society of Iran's social problems, Vol. 8, No.1, 62-80. [In Persian].
- Childs, Mark & Kuksa, Iryna,(2014), First, second, third and fourth places – making extra sense of space, Journal of Making Sense of Space, Pages 93-99.
- Daviran, S. (2020) Assessment of urban textiles viability with emphasis on social sustainability, a case study: Informal settlements in Hamadan, Bi-Quarterly Journal of Social Geography of Cities, Vol. 7, No.1, 47-64. [In Persian].
- Eizenberg , Efrat & Jabareen , Yosef. (2017) Social Sustainability: A New Conceptual Framework. Faculty of Architecture and Town Planning, Technion, Israel Institute of Technology, Haifa, Israel, , Vol. 9, No. 68, pp.1-16.

- Esmaeilzadeh, hassan,(201⁹), Analyzing Spatial Relationship between Smart- Making and Sustainability in Urban Spaces (Case Study: Zone 6 of Tehran City), Journal of Geography and Planning, 23 Summer 1398, No. 68, pages1-21. [In Persian].
- Goffman, E. (1961). Asylums.(ed) D. Cressey. New York: Holt, Reinhart & Winston
- Hafezi far, Maryam, Habib, Farah & hossein zabiha,(2019), nterpretive- Structural Analysis of Criteria and Indices of Social Sustainability in Urban Neighborhoods (Case Study: Neighborhoods of ARDABIL City), Journal of Geography and Development, Volume17, Issue:57,31-48. [In Persian].
- Hosseini, Hadi,(2018), Analysis and evaluation of the level of social sustainability in Nowshahr, Journal of Geography and Environmental Sustainability , Volume 4, Number 3, Serial Issue 12,Pp57-71. [In Persian].
- Jubril, Olakitan Atanda. (2019) Developing a social sustainability assessment framework, Sustainable Cities and Society, Vol.44, No.1, pp.237–252 .
- Javan Majidi, Javad, Masoud, Mohammad &Qasim Motalebi,(2018) Assessing the level of social sustainability in urban historical contexts Case study: Ardabil city, Sustainable City Quarterly, Volume1, Issue:4,Pp 19-36. [In Persian].
- Kim , T, F ; Gary, W, E (2018). The Built Environment and Mental Health. Journal of Urban Health. 80(4):536 -55
- Maleki, Saeed, Damanbagh, Safiyeh,(1392), Evaluation of sustainable development indexes with emphasis on physical and social indexes and urban services (A case study of Ahvaz city), Journal of Human Geography Research Volume 52 Winter 1399 No. 4,p 29-54. [In Persian].
- Mehta,V,&Bosoon.J.K.(2010)Third places and the social life of streets. Journalof Environment and Behavior, 42, 779-805.
- Peacock, Sophia & Jenny Lindblad& Petra Adolfsson,(2021), Translations of sustainability in urban planning documents — A longitudinal study of comprehensive plans in three European cities, Journal of Cities, Volume119, Pages 1-13.
- Qaraei,Azadeh, Zabrdest ,Esfandiar , & Majidi ,Hamid,(2018), Explaining the Relationship between City Form and Social Sustainability (Case Study: 22 Districts of Tehran), Journal of Physical planning and development, Volume 3 , Number 3 (11 consecutive),Pp 79-93. [In Persian].
- Satarzad Fathi, Mani, Zarei Majid & Rahim Hashempour,(2019), Research on the principles of behaviorist and democratic urban spaces; Integration of ideas, Journal of Iranian Architecture and Urban Planning Volume 10 Fall and Winter 1398 No. 18, Pp61-84. [In Persian].
- Tyler, S., Moench, M. J .C., & development. (2012). A framework for urban climate resilience. 4(4), 311-326 .
- Umberto Pisano, Katrin Lepuschitz & Gerald Berger, 2014,Urban Sustainable Development Approaches of Three Different Cities: Copenhagen, Newcastle, Vienna ESDN Case Study N°16 European Sustainable Development Network, pp 1-12.
- R.Hipp, John& Seth A.Williams,(2019), How great and how good?: Third places, neighbor interaction, and cohesion in the neighborhood context, Journal of Social Science Research, Volume77, Pages68-78.
- WCED.(Word Commission on Environment and development),1987, Our Common Future (Bruntland Report). Oxford University press. Oxford, P 44.
- Yigitcanlar, T.; Fabian, L.; Coiacetto, E. , 2008,Challenges to urban transport sustainability and smart transport in a tourist city: The Gold Coast, Australia. Open Transport. J, 1, 19-36.
- Yu, Tao., & Qiping. Shen, Geoffrey., & Shi, Qian., & Zheng, Helen. Wei., & Wang, Ge., & Xu, Kexi., (2017). Evaluating social sustainability of urban housing demolition in Shanghai, China, Journal of Cleaner Production.153: 26-40.

Original Research Article

**Explaining the Role of Third Places in the Social
Sustainability of Isfahan City**

**Hajar Nasehi¹, Hamid Saberi^{2*}, Safar GHaedrahmati³, Ahmad
KHademolhoseiny⁴**

1- PhD Student, Department of Geography, Najafabad Branch ,Islamic
Azad University, Najafabad, Iran.

2- Assistant Professor of Tourism Research Center Najafabad Branch
Islamic Azad University Najafabad Branch Iran.

3- Associate Professor of Geography and Urban Planning Tarbiat Modares
University, Iran.

4- Associate Professor of Tourism Research Center, Najafabad Branch,
Islamic Azad University, Najafabad Iran

Received: 2021 October 12

Accepted: 2022 March 6

Introduction:

Undoubtedly, the discussion of sustainability and sustainable development regardless of cities and urbanization will be meaningless. Cities are considered as the main cause of instability in the world because the characteristics of our era are urbanization, increased population of cities and, consequently, the development of small and large cities. During the period of 1990-2030, the population of urban areas will grow to about 3.3 billion people, of which 90% will be in the urban areas of developed countries. Urban planners are attracted to the concept of sustainable urban development due to the reality of rapid urbanization growth in the world today and its continuation in the future as well as the considerable growth of metropolises especially in poor countries and its harmful consequences for the inhabitants of these areas. The concept of sustainable development has been used in various ways in various forms, but the most central idea is the World Commission on Development and Environment, which was stated in 1987. According to the definition of sustainable development, the needs of the present generation should be met without sacrificing the ability of future generations to meet their needs. In Iran, the process of development has been rapid and without planning and considerations of urban centers. It has destroyed marginal lands, gardens and forests as well as caused water, air and soil pollution on a large scale on in urban environments. This has upset the balance of ecosystems. The metropolis of Isfahan has been selected as the subject of the present study. Based on the statistics and data available in various fields of urban sustainability, it has a considerable distance from global standards. In addition, the increase of population (more than 8 times) during recent decades has posed the city to numerous social, physical, environmental and housing problems. The other problems are poor transportation, inappropriate use of natural resources, change and destruction

of ecosystems, change of land use and the creation of unbalanced urban spaces in the city, environmental pollution, inadequate wastewater disposal, lack of interaction between different sub-sectors of transportation, low level of services, high population density and insecurity. These are the serious challenges facing sustainable urban development.

Methodology

This research is applied in terms of the purpose of the research and descriptive-analytical in terms of the nature and methodology. The research is based on library studies and field work. The data collection tool is a questionnaire completed by 375 people that were randomly selected. In order to achieve the research objectives, 16 indicators were extracted, including third place, accessibility, inevitability, dynamism and vitality, comfort and security, flexibility, performance, form, meaning and content, social sustainability, social security, social interaction, social justice, social participation, social belonging and social identity. One-sample t-test, Pearson's correlation, and Friedman test were used to discover the stability indices and the role of third places on them. The geographical area of this study included all the 15 regions in the city of Isfahan. However, to represent the entire city, District 8 in the north, District 9 in the west, District 3 in the center and the historical texture, District 4 in the east and District 6 in the south of Isfahan were selected.

Results and discussion

A multiple-sample t-test is used to determine the status of the sustainability indicators. Multiple regression analysis is also used to study the simultaneous effects of the eight components of the independent variable (third places) on the dependent variable (social stability). For this purpose, first the social stability variable as a dependent variable and the eight components of third urban places (accessibility and permeability, inviting, dynamism and vitality, comfort and security, flexibility and functionality, function and structure, form and meaning and content) are as independent variables are studied by a stepwise method. In order to evaluate the status of the dynamics and vitality component of urban third places, a one-sample t-test was conducted. This test is one of the simplest types of t-tests used to determine whether the average observed in a random sample is equal to the assumed population average or not. In order to investigate the relationship between the quality variables of the third urban place (form, function and meaning and content) and the identified urban spaces in Isfahan, Pearson's correlation coefficients served to compare the situations of social stability in different urban areas of Isfahan. The one-way analysis of variance was done and finally, in order to investigate the spatial correlation between the effects (selected indicators) through the Weights Manager box and a set of tools available in the Geoda software, the weights and coefficients in the pattern process were obtained.

Conclusion

The sixteen indicators of sustainability of third places in the selected areas of Isfahan are in relatively good conditions. Also, the macro-indices in the third places, as output values, were clustered in each index through the Moran I global index. They had a positive spatial autocorrelation (centralized pattern); among different urban areas, the highest rate of social stability in the third places was for urban areas 3 and 4 with the averages of 89.09 and 87.61, respectively, and the lowest level of social stability belonged to urban areas 6 and 8 with the average values of 83.20 and 83.42, respectively.

Keywords: Explanation, Third place, Sustainability, Isfahan, Social index.